

Sammanfattning
Rapport 2011:2

Arbetsplatsförlagd utbildning i praktiken

— en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar

1 | Sammanfattning

Skolinspektionen har granskat kvaliteten i gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar. Fokus har varit på elevernas arbetsplatsförlagda utbildning samt på hur skolorna samverkar med arbetslivet.

Granskningen har omfattat 39 skolor, kommunala och fristående, i hela landet och visar att flertalet av de granskade skolorna inte samverkar med arbetslivet i tillräcklig utsträckning för att anpassa utbildningen till arbetslivets behov samt att påfallande många av skolorna har problem att ge eleverna en arbetsplatsförlagd utbildning av god kvalitet. Granskningen har inte funnit några systematiska skillnader mellan kommunala och fristående skolor. Dock finns kvalitetsskillnader mellan olika skolor samt mellan olika program inom en och samma skola.

Låg kvalitet i den arbetsplatsförlagda utbildningen

Kvaliteten på den arbetsplatsförlagda utbildningen är låg. Genom APU:n ska eleven få med sig de yrkeskunskaper som beskrivs i kursplanerna och bli väl förberedda för arbetslivet.

Bara var femte skola i granskningen klarar av att ge APU med den kvalitet som krävs. Det förekommer också kvalitetsskillnader mellan olika program på en och samma skola. På många skolor är ambitionerna för låga, och man nöjer sig med att "få ut" eleverna. Många elever får enbart vara med på en arbetsplats, se hur det går till och prova på att jobba. Eleverna får praktik, men utbildningskraven uppfylls inte.

Lärare ges inte möjlighet att följa elevernas utveckling under APU:n

Läraren finns inte tillhands när eleven är på APU. Läraren har ansvar för att planera undervisningen och arbetet tillsammans med eleverna. Läraren ska också följa elevernas lärande, stötta och ge återkoppling samt bedöma elevernas prestationer och kunskaper.

Det finns elever som inte har fått något besök av läraren på arbetsplatsen. Några elever har inte heller hört något från läraren via telefon eller mejl under sin APU-tid. Andra elever uppger att de fått ett eller två besök, men att besöken har varit korta och ofta handlat om hur eleven trivs.

I granskningen förekommer också handledare som uppger att skolan inte hört av sig sedan de fick klartecken att skicka ut en elev till arbetsplatsen.

Kursplanerna används inte, "det är yrket som gäller"

Vid 31 av 39 skolor inriktas inte den arbetsplatsförlagda utbildningen mot målen i läroplanen, programmålen och kursplanerna. Som förklaring till detta uppger en del lärare att "det är yrket som gäller", att "verkligheten" är viktigare än kursplanerna och att arbetsplatserna inte kan anpassa sig efter skolans kursplaner.

Flera handledare uppger dock att de vill veta vad det är tänkt att eleverna ska lära sig. Några handledare menar också att arbetsplatsen visserligen inte kan anpassa sin verksamhet efter skolan, men att det ändå är möjligt att ge en elev olika arbetsuppgifter utifrån vad de ska lära sig enligt kursplanerna. Av de 31 skolor som inte inriktar den arbetsplatsförlagda utbildningen mot målen i kursplanerna är det 20 som inte heller samverkar med arbetslivet så att de kan anpassa utbildningen till arbetslivets behov.

Betyg på oklara grunder

15 veckor av en elevs yrkesförberedande gymnasieutbildning genomförs på en arbetsplats. Det innebär att motsvarande två till fyra, eller i extremfallet ända upp till sju, olika kursbetyg baseras på bedömningar av elevens lärande på arbetsplatsen.

På en stor del av skolorna sätts betygen för den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen på oklara grunder. Några vanliga brister är följande: Fel saker bedöms, ofta bedöms elevens personliga egenskaper och beteenden snarare än de yrkeskunskaper som beskrivs i kursplanerna. APU:n bedöms ibland inte alls, vilket medför att den elev som har lättare att lära på en arbetsplats än i skolan missgynnas. Eleven kan inte påverka sina betyg eftersom de inte fått veta hur de bedöms.

På några skolor finns dock bra rutiner kring betygssättning på samtliga program som granskats. Innan eleverna går ut på sin APU vet de vilka moment det är tänkt att de ska få lära sig och läraren går sedan i trepartssamtal med handledare och elev igenom dessa moment och diskuterar hur elevens prestationer motsvarar kursplanernas krav.

Handledarna är betydelsefulla och vill ta större ansvar

Granskningen har visat att det förekommer att handledare efterfrågar ett utökat samarbete med skolorna. De vill ha tydligare instruktioner från skolorna om vad som förväntas av dem som handledare. De vill veta vad eleverna kan innan de kommer till arbetsplatsen och vad det är tänkt att eleven ska lära sig när de väl är där.

Skolorna erbjuder handledarutbildningar, men uppger att de ofta får dåligt gensvar och få deltagare. En del skolor har därför gett upp dessa försök. Handledare på arbetsplatserna uppger att de inte har möjlighet att delta på grund av tidsbrist eller andra omständigheter.

Att successivt förbättra en yrkesutbildning

Den arbetsplatsförlagda utbildningen är en väsentlig del av en elevs yrkesförberedande utbildning. Samverkan mellan skola och arbetsliv och fungerande programråd utgör framgångsfaktorer för att uppnå hög kvalitet i de yrkesförberedande utbildningarna.¹

Vid 34 av 39 skolor utvärderas inte APU:n och samverkan mellan skola och arbetsliv i tillräcklig utsträckning. Då många skolor saknar kunskap om sin egen verksamhets måluppfyllelse och resultat i dessa delar, saknas underlag för prioriteringar och beslut om förbättringsåtgärder.

Vad krävs för att lyckas framöver?

Av granskningen framgår att läraren har en nyckelroll för samverkan med arbetslivet, att det är i arbetet med APU som mycket av samverkan sker. Samtidigt är det viktigt att detta inte blir en uppgift enbart för lärarna utan att såväl rektor som huvudman tar aktivt ansvar för samverkansarbetet.

Skolan och organisationen måste ta vara på gjorda erfarenheter för att bygga en gemensam kunskap som grund för förbättringsåtgärder. För att åstadkomma detta måste samverkan ske på olika nivåer. Rektorerna måste därför se till att samverkan mellan skola och arbetsliv, inte minst det arbetsplatsförlagda lärandet, blir en del av det systematiska kvalitetsarbetet på skolan.

¹ Myndigheten för skolutveckling (2004) Arbetsplats för lärande - om samverkan mellan skola och arbetsliv.

Regelbunden tillsyn av alla skolor

SKOLINSPEKTIONEN granskar löpande all skolverksamhet, närmare 6 000 skolor. Tillsynen går igenom många olika områden i verksamheterna för att se om de uppfyller det som lagar och regler kräver.

Kvalitetsgranskning inom avgränsade områden

SKOLINSPEKTIONEN granskar mer detaljerat kvaliteten i skolverksamheten inom avgränsade områden. Granskningen ska leda till utveckling.

Anmälningar som gäller förhållandet för enskilda elever

ELEVER, FÖRÄLDRAR och andra kan anmäla missförhållanden i en skola till Skolinspektionen, till exempel kränkande behandling eller uteblivet stöd till en elev.

Fristående skolor – kontroll av grundläggande förutsättningar

SKOLINSPEKTIONEN bedömer ansökningar om att starta fristående skolor. Bedömningen innebär en grundläggande genomgång av skolans förutsättningar inför start.